

SEPTEMBER 2018

SERIE: OMKOSTNINGER VED BETALINGER I DANMARK 2016

De samlede omkostninger ved betalinger i Danmark var 15,6 mia. kr. i 2016

Analysen opgør de samlede samfundsmæssige omkostninger ved detailbetalinger

Analysen behandler tre typer betalinger: Betalinger mellem en virksomhed og en husholdning, mellem to virksomheder og overførsler mellem to privatpersoner. Analysen omfatter kun indlandske betalinger.

Hovedparten af de 15,6 mia. kr. bestod af omkostninger ved betalinger fra husholdninger til virksomheder

I 2016 udgjorde de samfundsmæssige omkostninger ved betalinger fra husholdninger til virksomheder 70 pct. af de samlede omkostninger. Resultaterne for husholdningernes betalinger kan sammenlignes med Nationalbankens undersøgelse for 2009.

Omkostningsundersøgelser er et tidskrævende stykke arbejde

Alt data er indsamlet særligt til undersøgelsen. Arbejdet blev indledt i juni 2016, og de vigtigste parter på det danske betalingsmarked har bidraget med oplysninger.

Betalingsrådet¹ har undersøgt de samfundsmæssige omkostninger ved betalinger i Danmark

Denne analyse er en del af en serie af analyser om omkostninger ved betalinger og præsenterer de samlede samfundsmæssige omkostninger forbundet med indenlandske betalinger.

De samlede omkostninger ved betalinger udgøres af omkostningerne ved betalinger fra husholdninger til virksomheder, C2B-betalinger², betalinger mellem virksomheder, B2B-betalinger³, og overførsler mellem privatpersoner, P2P-betalinger⁴. For hvert af betalingsforholdene dækker analysen hovedparten af de betalinger, som husholdninger samt forretninger og virksomheder foretager, herunder både afdrag på lån, husleje og daglige indkøb.

De samfundsmæssige omkostninger ved betalinger udtrykker den samlede brug af ressourcer hos de parter, der er involveret i betalingen. Samfundsmæssige omkostninger omfatter ikke parternes overførsler til hinanden, fx gebyrer, jf. senere i analysen.

I analyseserien om omkostninger ved betalinger i Danmark præsenterer Betalingsrådet de samfundsmæssige omkostninger ved de mest populære betalingsformer i betalingsforholdene C2B, B2B og P2P. Analysen af de samfundsmæssige omkostninger ved C2B-betalinger udgives samtidig med denne analyse. Analyserne af samfundets omkostninger forbundet med P2P- og B2B-betalinger udgives som de næste analyser i serien.

Analysen kan bruges til at få indsigt i samfundets omkostninger forbundet med betalinger, samt hvordan disse omkostninger fordeler sig på forskellige betalingssituationer og de involverede parter i en

betaling, dvs. husholdninger, betalingsformidlere samt forretninger og virksomheder.

Denne analyse kan *ikke* bruges til at få viden om de omkostninger, som husholdninger, betalingsformidlere samt forretninger og virksomheder hver især træffer deres valg på baggrund af.

Samfundsmæssige omkostninger som begreb

De samfundsmæssige omkostninger udtrykker det samlede ressourceforbrug hos de parter, der er involveret i en betaling. I det følgende forklares det nærmere ud fra figur 1, hvad de samfundsmæssige omkostninger består af.⁵

Betalingsmarkedet kan i grove træk opdeles i tre centrale parter, som hver har omkostninger til betalinger: betalingsformidlere, betalere og betalingsmodtagere. Den samfundsmæssige omkostning ved betalinger udgøres af summen af ressourceomkostningerne hos disse parter⁶. Omkostningen udtrykker dermed de ressourcer, som de involverede parter har brugt, for at betalingen kan gennemføres.

De samfundsmæssige omkostninger for betalingsformidlere består af lønudgifter til medarbejdere, hvis arbejde relaterer sig til betalinger, til materiel relateret til betalinger, fx kontantautomater, og til udgifter til drift og udvikling af it-systemer relateret til betalinger. En anden gruppe af omkostninger er relateret til misbrug – både direkte tab ved misbrug og omkostninger til foranstaltninger mod misbrug.

Forretninger og virksomheder har samme type af omkostninger som betalingsformidlerne. De har

1 Betalingsrådet i Danmark udgør en ramme for samarbejde om borgernes og virksomheders betalinger. Rådet er nedsat af Nationalbanken og har deltagelse af parter med en bred interesse i den danske betalingsinfrastruktur.

2 C2B står for *Consumer-to-Business*, fx en betaling i et supermarked.

3 B2B står for *Business-to-Business*, fx en virksomheds indkøb af materialer.

4 P2P står for *Person-to-Person*, fx på et loppemarked med kontanter eller med mobiltelefonen.

5 For en detaljeret gennemgang af omkostningsbegrebet henvises til baggrundspapiret for Betalingsrådets omkostningsundersøgelse: Betalingsrådet, Baggrund til serie om omkostninger ved betalinger i Danmark, *Betalingsrådet Analyse*, september 2018.

6 Der findes også ulemper ved at betale, som kunne medregnes i de samfundsmæssige omkostninger. Det kaldes negative eksternaliteter. For eksempel skal man fysisk møde op, hvis der skal foretages en betaling i en fysisk forretning, hvilket fx ikke gør sig gældende for handel på internettet. I undersøgelsen er der set bort fra disse ulemper og kun set på de omkostninger, der knytter sig til at gennemføre selve betalingen.

udgiften til løn til medarbejdere og udgifter til materiel, fx kasseapparater. Herudover har forretninger og virksomheder omkostninger relateret til de it-systemer, der muliggør modtagelse af betalinger hos forretninger og virksomheder samt omkostninger forbundet med misbrug eller røveri.

For husholdningerne har omkostningerne en lidt anden karakter end for forretninger og virksomheder samt betalingsformidlere. For husholdningerne er omkostningen primært den tid, som betalingen tager. Det vil sige den tid, det tager, fra fx betalingskortet tages op af lommen, koden bliver tastet ind, og til bonen for betalingen modtages. For kontantbetalinger er der også tid forbundet med at hæve kontanterne. Husholdningerne har derudover også en samfundsmæssig omkostning ved den tid, der bliver brugt på at tjekke kontooversigter. Tiden er

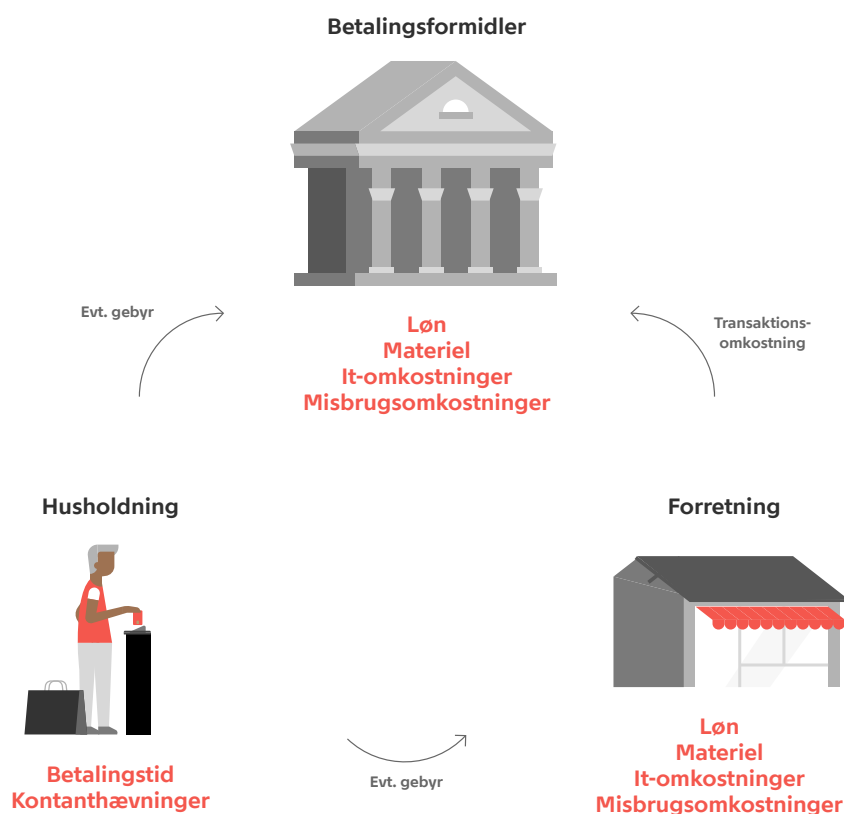
en omkostning for samfundet, fordi den kunne være anvendt til fx at arbejde.

Som det fremgår af figur 1, er der omkostninger hos parterne, der ikke medregnes i den samfundsmæssige omkostning. Omkostninger, der ikke medregnes, er overførsler mellem parterne, fx det gebyr, en husholdning betaler for at have et betalingskort. Overførsler, herunder gebyrer, mellem parterne regnes ikke med i de samfundsmæssige omkostninger, da de er en indtægt for én part, men en udgift for en anden, og dermed udligner de hinanden.

Ser man imidlertid isoleret på en forretning, ville fx transport af kontanter være en udgift, og denne udgift ville være indeholdt i det begreb for omkostninger, der benævnes private nettoomkostninger.

Hvad består de samfundsmæssige omkostninger af?

Figur 1

Anm.: Grafikken viser parterne i en betaling mellem en husholdning og en forretning. Samfundsomkostninger er markeret med rødt. Pilene viser overførsler mellem parterne, fx gebyrer. Overførsler mellem parterne regnes ikke som en samfundsmæssig omkostning. Betalingsformidlere består af banker, kortselskaber mv., leverandører af betalingsmoduler på internettet, kontanthåndteringsselskaber og Danmarks Nationalbank. Transaktionsomkostninger dækker alle udgifter, som forretningen har til betalingsformidlerne. Det kan fx være et kortindløsningsgebyr, men det kan også være betaling for transport af kontanter til et kontanthåndteringsselskab.

Kilde: Betalingsrådet.

Denne analyse beskriver de samfundsmæssige omkostninger, og derfor indgår sådanne overførsler mellem parterne ikke i nogen af de resultater, der vises i denne analyse.

De samlede samfundsmæssige omkostninger ved betalinger i Danmark var 15,6 mia. kr. i 2016

Betalingsrådets undersøgelse dækker betalinger i tre typer af betalingsforhold. Det første er betalinger mellem en husholdning samt en forretning eller virksomhed (C2B-betalinger), det andet er betalinger mellem to virksomheder (B2B-betalinger), og det tredje overførsler mellem privatpersoner (P2P-betalinger). De samlede samfundsmæssige omkostninger består af summen af de samfundsmæssige omkostninger i de tre betalingsforhold.

Samfundets samlede omkostninger ved at gennemføre betalinger i Danmark var 15,6 mia. kr. i 2016, jf. tabel 1. Det svarer til ca. 0,8 pct. af BNP. Hovedparten af de samlede samfundsmæssige omkostninger forbundet med at gennemføre danske betalinger stammede fra C2B-betalinger, svarende til 70 pct. i 2016. Det er i tråd med, at størstedelen af transaktionerne i undersøgelsen, ca. 80 pct., var C2B-betalinger, jf. tabel 1.

De resterende 30 pct. af de samlede samfundsmæssige omkostninger fordelte sig på betalinger mellem virksomheder og overførsler mellem privatpersoner. I 2016 udgjorde samfundsmæssige omkostninger forbundet med B2B-betalinger 4,2 mia. kr., mens overførsler mellem private kostede samfundet 0,5 mia. kr. B2B-betalinger stod dermed for ca. 27 pct. af de samlede samfundsmæssige om-

kostninger. Antallet af betalinger udgjorde dog blot 13 pct. af betalingstransaktionerne. Dermed var den gennemsnitlige omkostning for samfundet højere for en betaling mellem virksomheder end mellem en husholdning og en virksomhed. B2B-betalinger er dog ofte større beløb end C2B-betalinger.

Parterne på betalingsmarkedet kan som tidligere nævnt inddeles i *betalingsformidlere, betalere og betalingsmodtagere*. Afhængigt af betalingssituationen kan husholdninger samt forretninger og virksomheder være både betalere og betalingsmodtager. I det følgende ses nærmere på, hvordan de samlede samfundsmæssige omkostninger forbundet med betalinger fordeler sig på betalingsformidlere, husholdninger samt forretninger og virksomheder.

Når det samlede billede for Danmark gøres op for 2016, lå omtrent halvdelen af de samlede samfundsmæssige omkostninger hos forretninger og virksomheder, jf. figur 2.

Den resterende del af de samfundsmæssige omkostninger fordelte sig på betalingsformidlere og husholdninger med henholdsvis 30 og 19 pct. Dermed udgjorde betalingsformidlernes samfundsmæssige omkostninger forbundet med danskerne betalinger 4,6 mia. kr., mens 3,0 mia. kr. lå hos husholdningerne.

Hovedparten af de samlede samfundsmæssige omkostninger stammer fra C2B-betalinger

Tabel 1

2016	Omkostninger		Transaktioner	
	Mia. kr.	Andel af total, pct.	Mio. stk.	Andel af total, pct.
Total	15,6	100	2.912	100
Husholdning til virksomhed (C2B)	10,9	70	2.358	81
Virksomhed til virksomhed (B2B)	4,2	27	372	13
Privatperson til privatperson (P2P)	0,5	3	182	6

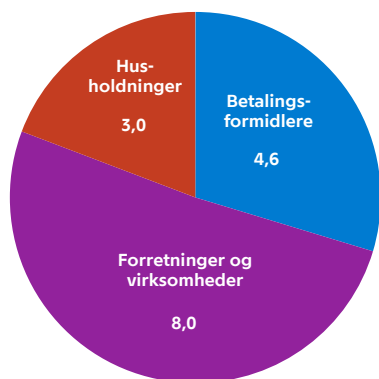
Kilde: Betalingsrådet.

De samfundsmæssige omkostninger ved betalinger ligger hos flere parter

Figur 2

Fordelt på parter, 2016

Mia. kr.

Anm.: Betalingsformidlere består af banker, kortselskaber mv., leverandører af betalingsmoduler på internettet, kontanthåndteringsselskaber og Nationalbanken. Betalingerne er for C2B, B2B og P2P.

Kilde: Betalingsrådet.

De samlede samfundsmæssige omkostninger fordeler sig på både fysisk handel og fjernhandel

Tabel 2

2016	Mia. kr.	Andel af total, pct.	Pct. af BNP
Total	15,6	100	0,8
Fysisk handel	6,5	41	0,3
Fjernhandel	9,1	59	0,4

Anm.: Summen af delementerne er ikke altid lig totalen pga. afrunding.

Kilde: Betalingsrådet.

Endelig kan de samlede samfundsmæssige omkostninger også deles op i, om det er omkostninger forbundet med betalinger i såkaldt fjernhandel⁷ eller omkostninger forbundet med betalinger i fysisk handel⁸, jf. tabel 2. Lidt over halvdelen af omkostningerne var forbundet med fjernhandel. Den samfundsmæssige omkostning for fjernhandel udgjorde 9,1 mia. kr. i 2016, svarende til 59 pct. af de samlede samfundsmæssige omkostninger i Danmark i 2016. De samfundsmæssige omkostninger i fysisk handel udgjorde 6,5 mia. kr.

Det er fra et samfundsperspektiv vigtigt, at betalingsmarkedet er velfungerende. Et velfungerende betalingsmarked omfatter bl.a., at danskerne har adgang til sikre og effektive betalinger.

Brugen af betalingsformer har betydning for omkostningerne

Analysen behandler gennemsnitlige omkostninger ved betalinger. På grund af faste omkostninger ved betalinger afhænger den gennemsnitlige omkost-

ning ved en betalingsform af, hvor mange betalinger der laves med den. Betalinger er karakteriseret ved forholdsvis store faste omkostninger. En fast omkostning er stort set den samme uanset antallet af betalinger, der gennemføres med den enkelte betalingsform. Det kunne eksempelvis være omkostninger til udvikling af nye produkter, der ikke er direkte relateret til antallet af betalinger. Modsat afhænger andre omkostninger af antallet af betalinger, som gennemføres, fx de omkostninger, der er forbundet med den tid, det tager at betale. Jo større de faste omkostninger er, jo mere afhænger den gennemsnitlige omkostning af antallet af betalinger.

Hvad det koster samfundet, at der foretages én ekstra betaling med en betalingsform, kaldes for den *marginale* omkostning. De marginale omkostninger er ikke opgjort i denne analyse.

Undersøgelsen afgrænses til omkostninger ved betalingshandlingen

Kun selve betalingshandlingen og aktiviteter tæt knyttet til den er dækket af Betalingsrådets undersøgelse. Alle betalingsformer medfører imidlertid forskellige fordele og ulemper for betaler, betalingsmodtager og samfundet som helhed. Disse fordele og ulemper kvantificeres ikke i analysen. Fx er det i fysisk handel nødvendigt at være fysisk til stede i butikken for at handle. Det behøver betale-

⁷ Fx betaling af køb på en hjemmeside eller en betaling af en regning.

⁸ Fx i et supermarked.

ren ikke i fjernhandel, men her er der omkostninger forbundet med at hente eller få udbragt varen.

Konter har nogle kvalitative egenskaber, som er svære at måle. Fx er konter mere håndgribelige end elektroniske betalingsformer. Omvendt har konter den ulempe, at indehaveren ikke bliver kompenseret, hvis konterne skulle blive væk, ødelagt eller stjålet.

Internationale kreditkort har tit tilknyttet forsikringer og adgang til lounge i lufthavne. Derudover har internationale debetkort indbygget saldokontrol.

Andre betalingsformer har på samme måde forskellige positive og negative egenskaber, der ikke er direkte knyttet til selve betalingshandlingen.

Samfundsmæssige omkostninger efter 2016

At opgøre samfundsmæssige omkostninger ved betalinger er et stort og tidskrævende stykke arbejde. Da der ikke laves løbende statistik for omkostninger og indtægter forbundet med betalinger, er alt data indsamlet særligt til undersøgelsen. De vigtigste parter på det danske betalingsmarked har bidraget med oplysninger til undersøgelsen. Danmarks Nationalbank har som sekretariat for Betalingsrådet stået for at udarbejde spørgeskemaer samt indsamle og validere data i det omfattende datasæt. Arbejdet blev igangsat i 2016 og forløb frem til maj 2018, hvor valideringen af data kunne afsluttes. Herefter har sekretariatet stået for beregningen af de samfundsmæssige omkostninger og har udarbejdet analyserne i rådets analyseserie om omkostninger ved betalinger i Danmark sammen med arbejdsgruppen for undersøgelsen.⁹

Et vigtigt hensyn for Betalingsrådet var at lave en omkostningsundersøgelse, inden det nye betalings-servicedirektiv, PSD2¹⁰, trådte i kraft. Datapunktet i 2016 gør det nemlig muligt at analysere de samfundsmæssige virkninger af den nye lovgivning på betalingsområdet, når en omkostningsundersøgelse foretages næste gang.

Udviklingen på betalingsmarkedet er fortsat, mens arbejdet med undersøgelsen har været i gang. Dermed må de samfundsmæssige omkostninger ved betalingerne også forventes at have bevæget sig siden 2016. Flere faktorer vurderes at have bidraget til udviklingen.

Først og fremmest må effektiviseringen af betalingsmarkedet forventes at have fortsat efter 2016. De samfundsmæssige omkostninger ved konter må fx forventes reduceret som følge af Nationalbankens outsourcing af kontantproduktionen. Outsourcingen skete på baggrund af en vurdering af, at det ville mindske omkostningerne ved produktion af konter.

Herudover må en fortsat innovation og digitalisering forventes at have betydning for udviklingen i de samfundsmæssige omkostninger i de elektroniske betalingsformer. Det gælder eksempelvis i forhold til konto-til-konto-overførsler, hvor betalingstiden må forventes at være blevet kortere, efter at det er blevet muligt at erstatte nøglekortet til NemID med en app.

Ligeledes må danskernes betalingsvaner siden 2016 forventes at have bevæget sig yderligere i retning af elektroniske betalingsformer. Hvis skiftet sker til de mest populære betalingskort, vil denne udvikling medvirke til at reducere de samfundsmæssige omkostninger efter 2016. Danskernes øgede brug af kontaktløse betalinger med kort i fysisk handel siden 2016 er også en faktor, som kunne pege i retning af lavere samfundsmæssige omkostninger i 2018. Kontaktløse betalinger har en lidt kortere gennemsnitlig betalingstid. Det giver en tidsbesparelse, og dermed er der basis for at forvente lavere samfundsmæssige omkostninger for både husholdninger, forretninger og virksomheder. Endelig er antallet af transaktioner med internationale debetkort steget siden 2016. I det omfang disse betalinger erstatter samfundsmæssigt dyrere betalingsformer, såsom internationale kreditkort, kan det have reduceret de samfundsmæssige omkostninger.

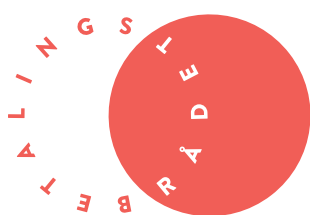
⁹ For yderligere om dataindsamlingen for undersøgelsen og baggrund, se Betalingsrådet, Baggrund til serie om omkostninger ved betalinger i Danmark, *Betalingsrådet Analyse*, september 2018.

¹⁰ Payment Service Directive 2, PSD2, sætter bl.a. rammen for adgang for tredjepartsudbydere til betalingsmarkedet og ulovliggør opkrævning af gebyr på kortbetalinger hos betaler. I Danmark er direktivet implementeret via lov om betalinger, som trådte i kraft 1. januar 2018.

Nogle faktorer må dog også forventes at have trukket i modsat retning, dvs. i retning af øgede samfundsmæssige omkostninger ved betalinger. Siden 2016 er der trådt en række nye love i kraft inden for betalingsområdet. Fx må de strengere krav til forebyggelse af hvidvask, som trådte i kraft i Danmark i 2017, forventes at have medført øgede omkostninger i bl.a. banker.

Derudover er der siden 2016 set ændringer, der må forventes at påvirke de samfundsmæssige omkostninger ved betalinger, men hvor retningen ikke er entydig. Eksempelvis har husholdninger med ny regulering fået frihed til selv at vælge, om de vil betale med Dankort- eller Visadelen af deres Visa/Dankort. Det må forventes at bidrage til en øget konkurrence. Hvorvidt det også har ledt til en reduktion i de samfundsmæssige omkostninger, der alene indeholder de interne ressourceomkostninger hos parterne, er ikke entydigt.

En anden væsentlig udvikling siden 2016 er, at der er blevet bred adgang til at betale med mobiltelefoner i forretninger. Hvorvidt det må forventes at reducere eller øge de samfundsmæssige omkostninger, afhænger af, hvilken betalingsform mobilbetalingen erstatter, fx om det er en kortbetaling med Dankort eller et kreditkort. Endvidere må typen af mobilbetaling, der er tale om, også forventes at have betydning, idet de tilgængelige løsninger i 2018 baserer sig på forskellige underliggende betalingsformer (Dankort, internationale debetkort og konto til konto-overførsler).

KONTAKT

Ole Mikkelsen
Kommunikations-
og presserådgiver

omi@nationalbanken.dk
+45 3363 6027

SEKRETARIAT
OG KOMMUNIKATION